

לאורו

גליון 35
בהעלותך, ה'תשע"ח

בעזרת ד'

עיונים לאור תורתו של מרן הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

'שובו לכם אל אהליכם'
הרב אלישע אבינר

'ההשגחה והבחירה החופשית'
הרב יאיר שטראוס

**נצח ישראל -
מן המקור האלוכי
הרב שלמה לוי**

ביאור
ל"אורות
התחיה"

**איחוד
ההלכה והאגדה (א)
אלדד פרי**

ביאור
ל"אורות
הקודש"

**תורת הסוד (ב)
הרב אורי שרקי**

יהדות
ותורת
הקבלה

**אמונה וחסידות
הרב יצחק חי זאגא**

ביאור
ל"מידות
הרא"ה"

**הרב שמואל
מוהליבר זצ"ל
אברהם מוניץ**

"בינו
שנות
דור ודור"

"ואי-אפשר שלא להתמלא אהבה לכל בריה,
שהרי שפע אור ד' בכל הוא מאיר,
והכל הוא התגלות חמדת נועם ד'..."

(מידות הראיה, אהבה ג)

'שובו לכם' אל אוהליכם'

הרב אלישע אבינר

המלאכיות וההתפשטות מן החומר ותשובו להיות בני אדם. לכן ממשיכה התורה ואומרת: "ועשו בארץ אשר אני נותן להם לרשתה" - "ועשו בארץ, רוצה לומר: והם יקיימו המצוות בארץ אשר אנכי נותן להם לרשתה להיות כבני אדם בארץ, יורשים אותה ועובדים עבודתם לא כצבא מרום - נפרדים מן הארץ".

כשם שהעמידה בהר סיני לקבל את ההארות האלוקיות הנשגבות מתוך "התפשטות החומר" היא עבודה הדורשת מאמץ רב, כך גם השיבה אל האוהל, אל הארץ, כבני אדם, היא עבודה הדורשת מאמץ רב. השיבה אל האוהל היא מבחן: הוא בודק את איכות עמידת עם ישראל בהר סיני, כיצד ההארות הגדולות נקלטו בליבם וכיצד הן מחלחלות בחיים.

ממתן התורה - אל 'חיי השיגרה'

בהתאם לשיטתם, מבארים גדולי החסידות - ביניהם בעל "קדושת לוי"² ובעל "אוהב ישראל"³ - את מאמר חז"ל על כפיית הר כגיגית, ה"מודעא רבה לאורייתא" שערערה על קבלת התורה על ידי בני ישראל ואת התחייבותם לשמור אותה ואת "הדר קיבלוה בימי אחשוורוש".

וכך פירשו: במתן תורה נפתחו ארובות השמים

חלפה לה תקופה נפלאה בת חמישים יום. ראשיתו בפסח, וסיומה בשבועות, ובתווך - שלושה מועדים לאומיים: יום העצמאות ל"ג בעומר ויום ירושלים. חמישים יום של עבודת ד', חמישים יום שהוארו בהארות של חירות, גאולה ותורה ורזי תורה. ועתה, שבנו השגרה: סיון, תמוז, אב ואלול. רק בעוד כארבעה חודשים, נשוב לעבודת ד' מתוך הארת הזמנים. לפנינו ארבעה חודשים שבתוכם שלושה שבועות של ימי בין המצרים.

כיצד יורדים מהר סיני ושבים אל חיי היום-יום, חסרי ההוד והברק?!

בפני אתגר דומה עמדו בני ישראל לאחר מתן תורה. במעמד הר סיני, זכו בני ישראל להארות גדולות, לקולות ולברקים. עם סיום המעמד נדמו הקולות ונעלמו הברקים, ומה הלאה? אכן, יש מגדולי החסידות שהשיבו כי האתגר הניצב בפני בני ישראל לאחר מתן תורה הוא השיבה אל השגרה: "לך אמור להם: שובו לכם לאוהליכם". חז"ל פירשו¹ שאמירה זו היא מתן היתר לשוב לחיי אישות (שנאסרו עליהם לקראת מעמד הר סיני). אבל חסידים פירשו שאמירה זו היא ציווי: לשוב אל החיים, ואל השיגרה.

בדומה לכך מצאנו בפירוש המלבי"ם:

"לך אמור להם שובו לכם לאוהליכם, 'שתופסק מכם

2 רבי לוי יצחק הלוי מברדיטשוב זצ"ל (ת"ק - תק"ע - 1740-1809)

3 הרב אברהם יהושע השל מאפטא זצ"ל (תק"ח - תקפ"ה 1748-1825)

המשך המאמר בעמוד 8

1 פרקי דרבי אליעזר פרק מו, אמר הקב"ה למשה בלשון נקיה לך אמור להם לישראל לכו איש לאהלו,

הגיליון מוקדש לע"ג

ר' אברהם בן פריחה ז"ל • ר' יוסף בן תמו ז"ל • ר' יעיש בן אסתר ז"ל • ר' אברהם בן לאה ז"ל

'ההשגחה' והבחירה החופשית'

הרב יאיר שטראוס

לפיכך, הידיעה האלוקית איננה דבר חיצוני לעולם אלא עצם הסדר של המציאות, והאדם עצמו הפועל בתוך הסדר הזה יכול לכחור בטוב או ברע. סידרה של המציאות הוא הלוקח את מעשיו של האדם אל המקום המתאים להופעת האלוקות, וההרמוניה המדוייקת, מובילה את כל מעשיו אל הטוב. סדר המציאות לא מונע מן האדם לכחור, אלא הוא מסדר ומאזן את המציאות כדי שאותם בחירות יובילו אל המקום אליו הם צריכות להגיע בשביל הופעת הטוב המוחלט.

[אפשר שיש דמיון מה 'למתרחש' בגוף האדם, לקיבה המכילה חומצות רעילות מאוד, אבל הן נלקחות למקום שיש בו תועלת לעיכול חומרי המזון.]

מבט אחר על מושגי השכר והעונש

ההשגחה האלוקית איננה החלטה של שליט מתכוון מבחוץ, אלא האופן שבו הבריאה מתאימה את עצמה לאחדות האלוקית שצריכה להופיע בעולם.

תפיסה זו של ההשגחה האלוקית מאפשרת מבט אחר על מושג השכר והעונש, האדם איננו מקבל עונש על מעשיו מתוך ידיעת גורם חיצוני שמחליט להעניש אותו, אלא עצם בחירותיו הרעות הן הגורמות לחוסר התאמה בינו לבין המציאות האלוקית שסביבו והן המסתירות ממנו את מקור השלימות האלוקית של המציאות.

בפרשתנו, פרשת בהעלותך, אנו קוראים 'מקבץ' של תלונות העם על הקב"ה, התוהים על פשר תלאות ההליכה במדבר וכן על משה מנהיגותו ושליחותו. משה רבנו, אף הוא מפנה אל הקב"ה שאלות 'אישיות' נוקבות כגון "למה הרעות לעבדך וכו"¹, וכמו כן גם שאלות רעיוניות-פילוסופיות כלליות דוגמת "הצאן ובקר ישחט ומצא להם"² וכו'

רבי חיים בן עטר, בעל פירוש 'אור החיים', מתמודד עם ההיגדים הללו והוא תמיה על דברי משה הקשים וזו לשונו: "נפלאו ממני הדברים, ממי שאמרם, שאין נכון ליאמר [דבר] כזה אפילו לאדם שלא הכיר גדולת אלוקי ישראל, ומכל שכן לאיש האלוקים. וכו"³.

שאלה פילוסופית יסודית בעבודת ד', קשורה להבנת ההשגחה האלוקית והקשר האלוקי של הקדוש ברוך הוא עם העולם. מתוך עיסוק בשאלה זו ננסה להבין גם את תפיסת מרן הרב קוק זצ"ל.

השאלה היא האם קיימת סתירה בין עיקרון הבחירה החופשית לבין עיקרון ההשגחה שבו ד' יודע את כל מה שיעשה בעתיד?

טענתו היסודית של מרן הרב קוק זצ"ל היא שהאלוקות אינה מופיעה כגורם חיצוני היודע את המתרחש מבחוץ, אלא שהמציאות כולה היא הופעה של האלוקות אלינו.

1 ספר במדבר פרק יא, יא
2 ספר במדבר פרק יא, עב.
3 שם

הבחירה ומעשה התשובה

האדם בכל מעשיו בעולם מבטא את האלוקי שבמציאות, אך הוא הבוחר האם להאמין ולהיות מודע ושותף לגילוי זה, או לחטוא ולעשות זאת באופן מאולץ ובלתי מודע. הבחירה משפיעה על השותפות הרצונית של האדם בלבד, ולא על הכיוון השלם והמוחלט אליה המציאות מתקדמת.

לאור הסבר זה עיקר הפגם של החטא איננו עצם המעשה, אלא בעיקר השפעתו על תודעת האדם והתרחקותה מן ההרמוניה והשלמות האלוקית של העולם.

זו היא הסיבה בזכותה יכול האדם לעשות תשובה ולשנות את המודעות שלו כלפי אותם מעשים שעשה, וממילא הוא מתקן על ידי כך את מה שנעשה בעבר, אף על פי שהמעשה עצמו לא השתנה. נהג הקטר יודע להיכן הרכבת מתקדמת, אך נוסעי הקרונות יכולים להחליט האם להביט מן החלונות ולהיות שותפים לכך, או להסתגר בתוך עצמם ולדמות לעצמם כי הם עומדים במקום אחד.

מין הרב קוק זצ"ל מדבר על **שתי תודעות מקבילות** הקיימות אצל האדם: **תודעת הבחירה** בה הוא חש עצמאי ובוחר **ותודעת הידיעה** בה הוא מוסר עצמו להשגחה האלוקית המוחלטת. תודעת הבחירה של המבט הפרטי חשובה כדי שהאדם ייקח אחריות על מעשיו ויתאמץ להתנהג באופן חיובי.

תודעת הידיעה של המבט הכללי נותנת לאדם את האמון בטוב שבמציאות וביכולת לתקן ולהשתפר. שכן גם אם חטא ונפל האדם המכיל בתוכו את שתי התודעות הפרטיות בעלת הבחירה והכללית שיודעת כי הכל מוביל לטובה, הוא מסוגל להיות שרוי במאמץ תמידי לקדם את המציאות מצד אחד, אך להימצא גם באמון ובשקט נפשי ש"לא עליך המלאכה לגמור" וגם אם ישל, בסופו של דבר ילקחו כל מעשיו אל הטוב השלם המוטבע במציאות.

גן העדן והגיהנום - אינם מקום חיצוני לנפש, אלא הסבל או האושר שנגרם לאחר שהנפש מתנתקת מן ההסתר של הגוף וחוזה את ההתאמה, או את חוסר ההתאמה שלה אל השלימות האלוקית, אחרי התנתקותה מן הגוף. כלומר **השכר והעונש הם תוצאה טבעית של חיבור האדם למגמה של המציאות.**

העובדה שעם ישראל מתאים את עצמו להרמוניה הפנימית שהמציאות שואפת אליה, יוצרת מצב שאומה זו שורדת זמן רב יותר משאר האומות, או במלים אחרות 'מושגחת' יותר.

העובדה שאדם מתנהג באופן הרמוני ומאוזן על פי הכוחות האלוקיים אשר מהווים את העולם, היא היוצרת השפעות חיוביות על מצבו, אשר להן אנו קוראים 'שכר'. 'שכר' זה - הוא חלק ממבנה המציאות כהופעה של האלוקות, ולא החלטה שרירותית של גורם חיצוני עליון.

לאור הסבר זה ניתן להבין כי הידיעה האלוקית איננה סותרת את בחירת האדם, ידיעת ד' נובעת מטבע המציאות ההולכת ומתעלה ומגלה את מקורה האלוקי. בתוך ידיעה זו כלולים גם המעשים של כל בני האדם ההולכים אל הטוב השלם. הבחירה, לעומת זאת, נובעת מתחושת הפרט את עצמו כישות נבדלת ובוחרת. כשם שרכבת הנוסעת מושכת קדימה ואחריה את כל חלקי הקרון, וכל חלק ממנה חש שהוא נע קדימה או אחורה לפי רצונו, אבל הרכבת כולה נמצאת במסע כללי לעבר התחנה הבאה.

כך ניתן לומר כי האלוקות מובילה את מגמתו של העולם על כל פרטיו, אבל הדבר הזה אינו מונע מכל פרט לחוש שהוא בוחר לעשות טוב או רע במעשיו. אף על פי שבראיה האלוקית הכוללת אין העולם נפגע או מתעכב בגלל בחירה זו, שכן גם הרע וגם הטוב מובילים לאותה מטרה כללית של השלימות, אליה נע העולם.

נצח ישראל - מן המקור האלוקי אורות התחיה משנה ט הרב שלמה לוי

סמטאות העיר צפת

בשמה נאמר ש'אין לציונות דבר עם הדת' - אם אכן היה באמת כך הדבר, הרי שהדבר הזה היה מביאה לסכנת הכחדה פנימית.

אָבֵל מָה שֶׁהֵם רוֹצִים אֵינֶם יוֹדְעִים בְּעֵצָמָם, כָּל-כָּךְ מִחֶבֶר הוּא רִיחַ יִשְׂרָאֵל בְּרוּחַ אֱלֹהִים, עַד אֲשֶׁר אָפְלוּ מִי שְׂאוּמֵר שְׂאִינֵנוּ נִזְקֵק כָּלֵל לְרוּחַ ד', כִּינֵן שֶׁהוּא אוֹמֵר שֶׁהוּא חֶפֶץ בְּרוּחַ יִשְׂרָאֵל הֲרִי הָרוּחַ הָאֱלֹהִי שׁוֹרָה בְּתוֹכֵינוּ נִקְדַּת שְׂאִיפָתוֹ גַּם בְּעַל כְּרוּחַ.

רוח ישראל, האומה בכללותה וכל אחד מבניה, מחובר במהותו אל הסגולה הישראלית שהוא "טבע הקדושה שבכנסת ישראל מירושלם" בטבע-הנפש ברצון ד', כמו טבע כל דבר מהמציאות, שאי-אפשר לו להשתנות כלל".

בודאי כך הוא באומה, לאומה הישראלית אין אפשרות להיכרת היות והיא מחוברת במהותה לאור האלוהי. האדם הישראלי הפועל למען האומה, הוא מגלה את האופי האלוהי המיוחד לאומה, לכן גם כאשר הוא מבקש לכאורה להתנתק מאלוהי ישראל, הוא מחובר לנשמת ישראל ומשם להקב"ה.

היחיד ו'כנסת ישראל'

היחיד הפרטי יכול לנתק את עצמו ממקור החיים, לא כן האמה כנסת-ישראל כלה, על כן כל קניינה של האמה, שהם חביבים עליה מצד רוחה הלאומי, כלם רוח אלהים שורה בם: ארצה, שפתה, תולדותה, מנהגיה.

בְּרִית כְּרוּתָהּ הִיא לְכַנְסֵת-יִשְׂרָאֵל כְּלָהּ, שְׂלֵא תִטְמָא טְמֵאָה גְמוּרָה גַּם עָלֶיהָ תוּכַל הִטְמָאָה לִפְעַל, לַעֲשׂוֹת בָּהּ פְּגָמִים, אָבֵל לֹא תוּכַל לְהַכְרִיתָהּ כְּלִיל מִמְקוֹר הַחַיִּים הָאֱלֹהִיִּים.

האומה הישראלית קשורה בנצח בקב"ה, קשר זה נותן לה משמעות עמוקה וגדולה. אומתנו אינה יכולה לפיכך להיטמא טמאה טוטאלית ולעבור מעל במת ההיסטוריה, שכן יש לה יעדים ומטרות רוחניות למען האנושות כולה.

אכן, עברו על האומה ימים בהם הטמאה וההידרדרות היו קשים ונוראים הן במישור הכללי והן במישור הפרטי. בימי בית ראשון היתה העבודה הזרה נחלתם של רבים, עד שעוון זה בצירוף החטאים במישור הצניעות ובשפיכות הדמים הביאו לחורבן הבית ולגלות ישראל מעל אדמתם. אבל גם במצב משברי קשה זה, לא נטש אותנו הקב"ה ושמר אותנו מפני הכחדה.

פשר ההתעוררות של 'רוח האומה'

רוח האמה שנתעורר עכשו, ש'אומרים רבים ממהזיקיו שאינם נזקקים לרוח אלהים, אם היו באמת יכולים לבסס רוח לאומי כזה בישראל היו יכולים להציג את האמה על מעמד הטמאה והכליון.

ההתעוררות הלאומית אשר פקדה את האומה והחזירה אותנו לארץ ישראל, והיא מנותקת מתורה וממצוות ומחברת לשאיפות ואידיאולוגיות משל תרבות העמים, ואשר

ביאור
ל"אורות הקודש"

איחוד ההלכה והאגדה (חלק א)

מערכת חכמת הקודש,
אורות הקודש, פרק יח

אלדד פרי

בשולחן ערוך והפיכתם לשישה כרכים של הלכה ובירורי הלכה.

שלישית, האדם המתייגע בפרטים ההלכתיים בלבד, פוגש כאמור רק את המציאות החומרית. זו היא מציאות - הנפסדת לבסוף, ועל כן הפעילות במישור שלה בלבד, מולידה אצל האדם תחושת החמצה. תכלית הקיום לא מובנת כאשר מדובר במישור החומרי בלבד. שהרי לאדם לא ברורה הסיבה לכך שהקב"ה ציווה לנהוג כך.

עצבות הנשמה בעיסוק בפרטי ההלכה

ההרגשה הזו מתוארת על ידי מרן הרב זצ"ל ב'אורות התורה' **כעצבות**. ובלשונו:

"יש שהנשמה, כשהיא מוכשרת לשאיפות גדולות של התבוננויות רוחניות, מתעצבת כשהיא עוסקת בפרטי הלכות, והיא מרגשת אז את מיצריה, שהיא נסגרת אז בהם. אבל אין רפואתה באה על ידי ביטולה מהתורה המעשית, כי אם על ידי הכשרת רוחה להרים את הערך של כל פרט מפרטי הדברים המעשיים אל עושר מקורו הרוחני, המקיף והכללי"
(אורות התורה, פרק ט, פסקה ח).

ברור הדבר שהרפואה לעצבות איננה עזיבת קיום המצוות. להיפך, המחלה רק תחמיר. הרגשת חוסר השלימות תגדל לחוסר תכלית כלל. הגם שההלכה המנותקת מהאגדה מותירה חותם של חוסר שלמות, עדיין היא נותנת הרגשת של תכליתיות לפעולות האדם. ביטולה איננו רק הפסד העולם הבא, אלא גם הפסד העולם הזה.

עניינו של פרק זה הוא באחד מעקרונות היסוד של תורת הרב זצ"ל. ההקדמות שניתנו לפרק הקודם, נוגעות במישורין גם לפרק זה והן היו כדברי הכנה אליו.

חשיבותו וערכו של החלק האגדי בתורה

ישנה נטייה להקל ראש בחלק האגדי של התורה. אך כשם שראינו לעיל, דווקא החלק האגדי צופן בתוכו את תורת הסוד ועל כן שורשו ומקורו גבוה יותר. משחרב בית המקדש עסק עם ישראל, שהיה בשפל הגלות, רק ב'פרקטיקה', היינו בחלק ההלכתי. וכשעוסקים בחלק הזה בלבד מגיעים למספר עוותים משמעותיים.

ראשית, עיסוק אינטנסיבי ב'פרקטיקה' (היינו: ב'מעשיות') מביא לניסיון להקיף את כל הצדדים הגלויים האפשריים וכך כל דור מוסיף דיונים, עיונים והלכות על הדור שקדם לו. על כן לאחר כמעט אלפיים שנות גלות, נהייתה ספרות ההלכה עצומה ביותר, ואין אדם המסוגל להקיף את כולה.

שנית, עיסוק רק בצד **ההלכתי** מביא לחיסרון בהבנת **המחשבה האלוהית** אשר הביאה לאותו פרט מעשי. התוצאה הזו של עיון רק בצד החיצוני של התורה (זה הפוגש את המציאות החומרית בלבד) מביא למצב שניתן לכנותו כ'אובססיה' של פירוק ההלכה למאות ואלפי הלכות קטנות ולדיונים לגביהם. ככה מגיעים למצב אבסורדי בו אדם רואה כמפעל חיים, לקיחת שתי הלכות

הננו קרואים לסול מסלות כאלה בארחות הלימוד. שעל ידיהן ההלכה והאגדה התחברנה חיבור עצמי.

הרעיון של **קירוב עולמות רחוקים**, זהו יסוד בנין העולם הרוחני ושכלולו, הוא כח יסודי עובר כחוט השני בכל גילויי החיים, בכל פנותיהם, והוא צריך להתגלות תמיד בצורה יותר רחבה. התכונה האנליטית, אחרי שפועלת את פעולתה המנתחת כדי לברר כל מקצוע על פי חוגו, צריכה היא להניח מקום **להתכונה הסינטיטית**, להופיע באור הנשמה המאחדת, שכל המדעים, כל המקצועות הרוחניים לגווניהם השונים, יראו על ידה כאברים שונים בגויה אחת מחוטבה ואיתנה, שנשמה אחת מחוטבה ואיתנה וחיה, רבת האונים, מאירה בה.

והתחלת צעדנו על ככר ההלכה והאגדה תגרור אחריה המון חיבורים והרמוניות לאין חקר. והעולמים השמימיים והעולמים הארציים, האנושיות הבשרית והאנושיות הרעיונית, עם כל העושר הצפון בכל אחד מהם, יתאחדו יחד לפעול זה על זה את הפעולה הרצויה לגודל ושכלול גמור.

ומתוך הדעה הזאת יופיע אור חדש על המקצוע המיוחד שאנו באים לשים בו את עינינו ולבנו בחקרי התורה, חיבור ההלכה והאגדה.

החיבור הזה אינו כי אם התגלות האחדות החבויה בהן מאז ומעולם. **כל מי שלא טעם טעם הלכה לא טעם טעם תורה, וכל מי שלא טעם טעם אגדה לא טעם טעם יראת חטא.** והתורה והיראה מוכרחות הן תמיד להתמזג. והעבודה הלימודית צריכה להתגלות, בתור צורה פועלת באופן מתודי על היסוד המאחד הלזה, שתוצאותיו כבירות מאד. באמת יש בתוך האגדה תמיד תמצית הלכותית, וכמו כן בהלכה תוכן אגדי פנימי. על פי רוב מונח התוכן האגדי בצורתה האיכותית של ההלכה. והתוכן ההלכותי בתיאורה הכמותי של האגדה. ובלא חיפוש והרגשה מיוחדת מושפעים אנו בעת הלימוד ההלכותי מתכונתה האגדית המסותרת של ההלכה, ובלמוד האגדה, מקיצובה של ההלכה המעורב בתוכן האגדי.

אמנם אין כל אחד מרגיש בבליטה הגונה את הזרמים הללו, שהם מלאים מציאות תדירית כל אחד במקצע של חברו. ההתנכרות של אלה העולמות, שהם כל

יחד עם זאת, התמקדות בלימוד הלכה בלבד, הוא ביטוי של מצב ישראל בגלות. היעדר רוח הקודש, השכינה, היעדר הנבואה, היעדר רוח הקודש, מביא לגלות, לשפלות, הן במישור הפרטי והן במישור הלאומי וממילא בעיסוק בצד החיצוני בלבד של התורה.

עניין זה מקופל בדברי חז"ל:

"משחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה" (בבלי, ברכות דף ה, א).

מצב זה הוא קלקול! וכל קלקול חייב תיקון!!!

חיבור ההלכה והאגדה

עם חזרת עם ישראל לארצו, עם זקיפת הקומה הלאומית, הנפשות נעצבות מתורה ללא גדלות. הגדלות מצוייה בחלק האגדי של התורה. האגדה מקפלת בתוכה את תורת הסוד. אין ללמוד רק צד אחד של התורה. אין ללמוד קבלה ללא קיום ולימוד הלכה. שכן לימוד זה לא יועיל אך גם אין ללמוד הלכה ללא אגדה. אין לנתק את ההלכה מהנשמה שלה, מן האגדה!

רבנו חיים ויטאל, המהר"ו, כותב בהקדמה לספר 'עץ חיים', כי המשנה (בסיס ההלכה הכתובה והסמכות הגבוהה ביותר בעולם ההלכה) מכונה "שפחה דמטרוניתא". שפחתה של הגבירה. מי היא אם כן 'הגבירה'? הקבלה! האגדה! הגלות גרמה לנו לאבד את ההיאררכיה הנכונה.

הפרק דלהלן - ארוך ביחס לשאר פרקי 'אורות הקודש' והנושא הוא אחד מאבני היסוד במחשבת הרב זצ"ל,

כאמור. נצטט להלן את לשון הרב ונוסיף ביאור בחלק הבא אי"ה.

"ההלכה והאגדה צריכות הן להתאחד זו עם זו. ההכרח המביא לעסוק בשתייהן יחד, מוכרח הוא להביא גם כן את ההתאחדות הרוחנית שלהן. מה שמרגיש העוסק בהלכה כשנכנס באגדה, וכן להיפך, שהוא נכנס לעולם אחר, נוטל את החלק היותר גדול של ההפריה הרוחנית, הבאה מתוך מנוחת הנפש, שיסודה באחדות הפנימית.

הוא באמת נובע מתביעה זו של אחדותם של אלה הכחות הפועלים כל כך יחד. ואנו שהננו כבר דרושים לקבץ כמה כשרונות וידיעות לברורם של תלמודנו, ושל כל ארחות חיינו, ובפרט שגם עצם הלימוד ההלכותי מוכרח הוא להיות מוכרב מהרחבה של כמה שיטות, של ראשונים ושל אחרונים, שנתרבו במשך הדורות, וההתעמקות וההרחבה היא מוכרחת לנו ביותר, צריכים אנו כבר להתהלך בהרחבה גמורה גם ביחש לאיגודם של תוכני ההלכה והאגדה, שהם כוללים כבר כל השימושים ההגיוניים וההיסטוריים, המוסריים והאמוניים, ההרגשיים והנימוסיים. ועל כולם הופעה זכה, ספוגה מטל החיים של כללות אור התורה, שהיא ראויה לבא כלית תן על כל העוסק בתורה לשמה, ליתן לו עדן מיוחד ואושר של שמחת תורה, מעודדת לב".

כך דבקים ומותאמים בעצמותם זה עם זה, מביאה לידי פירוד חולני בטבע העיון והרחבתו, ומצמצם הוא בעוגה צרה את שני החוגים יחד, בין החוג ההלכותי, ובין החוג האגדי. חייבים אנו להבליט מאד את ההתודעות של אלה שני הכחות בצורה מתוקנת, שכל אחד יבסס יותר את תוכן חברו ויעזור ביותר לברר את פרטיו, ולהאיר אור יותר בהיר על תאוריו הכלליים, ועל עומק סברותיו והיקפן. ההלכה צריכה היא להתבסס מריח האגדה בשיעור מוטעם והגון, והאגדה צריכה גם היא להערך בתכנית של קצב, של משפטים קבועים והגיון מבורר ומוגדר, כתבניתה של ההלכה המאוששת, ועם זה יכפל כח שתיהן ורעננותן.

הצורך שהביא את בעלי הפלפול בדורות שעברו, לנסות לפעמים לשלב את האגדה עם ההלכה,

המשך המאמר מעמ' 2

לדבוק בשכינה לאחר השיבה לאוהל ולשגרת החיים, זאת היא המשימה העומדת לפתחנו אחרי ההארות הגדולות של פסח ושבעות. להאיר את היום-יום, לקדש את חיי המעשה, לשקוד על התורה ועל העבודה, לתקן את חיי החול.

מין הראי"ה קוק זצ"ל מתאר סיטואציה דומה אחרי עקידת יצחק. לאחר שאברהם עלה ונתעלה בעקידה, הוא שב אל נערו, בדומה לשיבת בני ישראל אל אוהליהם.

"וישב אברהם אל נערו - אחרי כל ההתרוממות הנשגבה, אשר עברה על נפשו, לא פעל עליו שום דבר להיפרד מאותה המידה הגדולה של השפעה על העולם על הסביבה, עם כל חומריותה. הוא שב אל נערו, על פי מצבם, אותם הנערים אשר הניחם עם החמור, שב אליהם להידרש להם, להעלותם ולשכללם"¹

השיבה אל הנערים איננה ירידה בלבד, אלא ירידה לצורך עלייה, "להעלותם ולשכללם". כך אחרי שבעות, אנחנו שבים לשגרה, לא על מנת לשקוע בה ולטשטש את ההישגים הרוחניים של הרגלים, אלא על מנת להעלות את חיי החול ולשכללם.

בפני בני ישראל, הם עלו עד שורש נשמתם וראו באור בהיר את כבוד ה'.

"ואז כיון שלא היה שום מסך מבדיל בינם לבין קונם יתברך ויתעלה... חשק לבם ונתלהב לקבל את התורה ומצותיו, כי היה קל בעיניהם לפי בחינת שכלם הגבוה שהיה להם בעת הזאת, ולזה הקדימו נעשה לנשמע וקבלו עליהם ועל זרעם עד סוף כל הדורות לקיים פקודת ורצון המלך מלכו של עולם".

האמת האלוקית היתה כל כך בהירה עד שכפתה את עצמה עליהם, וזוהי בחינת "כפיית הר כגיגית". אבל בסיום המעמד נסתמו ארובות השמים, וירדו בני ישראל ממדרגתם הגבוהה, ושוב לא הצליחו להיות דבוקים בתורה ולשמור מצותיה כאשר היה בלבבם בעת קבלתם אותה. והם טענו שלא על בחינה זו קבלוה. זוהי ה"מודעא רבא לאורייתא". ושוב קיבלוה בימי אחשורוש, בעומק טומאת הגלות.

"שהיו אז בעת צרה ובריוחוק גדול מאתו יתברך, ועם כל זה קבלו על נפשם אף כשיהיו ח"ו בבחינת שפלות ותחתונה להיות עושים ככל הכתוב בספר תורה הקדושה" ("אוהב ישראל").

תורת הסוד (חלק ב')

הרב אורי שרקי

לבלוע אותך. הפיתוי ללכת במקומות לא רצויים הוא גדול, ומסוכן. בכל ספרי הקבלה יש אזהרות מוסריות למכביר כיצד מוטל על האדם להתנהג. בימינו, כידוע, לימודי קבלה שטחיים הפכו לטרנד אופנתי. עם זאת, למרות הנטייה לפסול את התופעה, מוכרחים להניח שהדור צמא לתכנים הללו, ולא במקרה הצימאון הזה קיים דווקא בתקופתנו.

ההיסטוריה של הקבלה

גם תורת הקבלה מחולקת לתקופות. אך מבחינת סדר הזמנים, החלוקה שונה לגמרי מזו של התנאים, האמוראים, הראשונים והאחרונים. המקובל הראשון היה משה רבנו, או אפילו אדם הראשון. הכלים שדרכם התקבלו התכנים באומה היו אברהם אבינו ומשה רבנו. הנביאים הם המקובלים.

מדוע חכמי הקבלה נקראים מקובלים ולא 'מקבלים'? כי הם מקובלים על ידי ה' בתפילתם. להיות מקובל, זה לדעת להתפלל. יש קשר בין הנבואה לבין התפילה. מי שיודע להתפלל סימן שהוא נביא, כפי שנאמר לאלימלך: "וְעַתָּה הֲשֵׁב אֶשֶׁת הָאִישׁ כִּי נָבִיא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ" (בראשית כ, ז). מכיוון שאברהם הוא נביא, הוא יודע את סוד התפילה, והוא מקובל. התלמוד במסכת בבא קמא (ב, ב) אומר: "דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן" [אין למדין הלכות מספרי הנביאים]. "דברי קבלה" הם דברי הנביאים.

הקבלה במקורה היא הנבואה עצמה. מסופר בתלמוד (ברכות לד, ב) על אחד החכמים, רבי חנינא בן דוסא, שהיה יודע אם האיש שעליו התפלל יחיה או ימות. אמרו לו: "נביא אתה?". אנו רואים מעצם

יש ביהדות מסורת אמונית גלויה ומסורת נסתרת, ולא תמיד יש זהות בין המסורות. אדם שילמד את תורת הנגלה עשוי לשמוע דברים שונים בבואו ללמוד את תורת הנסתה. אבל שתי התורות הללו תורת ה' הן. לתורת הסוד יש היסטוריה משלה, כפי שיש היסטוריה לתורה שבכתב ולתורה שבעל-פה.

קריאה להסתכלות עליונה

מהי אותה התורה שמגלה את הנסתר בענייני האלוהות? אומר הרב קוק ב'אורות הקודש' (א, ד):

אם תרצה, בן אדם, הסתכל באור השכינה בכל היקום, הסתכל בעדן החיים השמימיים, איך הם מתפלשים בכל פנה וזוית שבחיים. הרוחניים והחמריים, שנגד עיני בשרך, ונגד עיני רוחך.

התבונן בפלאי היצירה, בחיי האלהות שלהם, לא בתור איזה תכנית כהה, שממרחקים מציגים נגד עיניך, כי אם דע את המציאות שאתה חי בה. דע את עצמך, ואת עולמך, דע את הגיוני הלב שלך, ושל כל הוגה וחושב. מציא את מקור החיים שבקרובך, ושמועל לך, שמסביבך, את פארי הדרות החיים, שאתה שרוי בתוכם. האהבה שבקרובך, העלה אותה לשורש עזה ועדנת תפארתה, הרחיבה לכל סרעפותיה, לכל אשד נשמת חי העולמים, אשר רק רצוץ המקום של ההגה גורם מיעוט זהרו. הבט על האורות, בתוכיותם. אל יבלעו נשמתך השמות, הניבים והאותיות, הם מסורים בידך, ואי אתה מסור בידיהם. עלה למעלה עלה, כי כח עז לך, יש לך כנפי רוח, כנפי נשרים אבירים. אל תכחש בם, פן יכחשו לך, דרש אותם, וימצאו לך מיד.

תורת הקבלה מורכבת מהרבה מילים, שמות ומושגים. וכאן מזהיר אותנו הרב: אל תיתן למילים

פסיכולוגיים. החלה תנועה של התעניינות בנפש דרך הזרם של הרומנטיזם בספרות ואחר כך גם דרך הפסיכולוגיה, הפסיכואנליזה ושאר הזרמים העוסקים בנבכי הנפש האנושית. במקביל לזה נוסחה מחדש תורת הסוד כתורה העוסקת בנפש - החסידות. ראש האסכולה של החסידות הוא הבעל שם טוב.

לקראת סוף המאה ה-19 החלה האנושות לחשוב במונחים של קולקטיב: קולקטיב קומוניסטי-סוציאליסטי או לאומי. הרעיון של הכלל, שנעלם עם הפסקת הנבואה, התגלה מחדש ואז הופיע תרגום חדש של כל תורת הסוד במונחים של תורת הכלל. ראש האסכולה הזו הוא הרב קוק.

אם לסכם בקצרה את הנאמר, ישנם חמישה שלבים של דרכי הופעת הסוד במהלך ההיסטוריה, כשהדמויות העומדות במרכז הן: משה רבנו - רבי שמעון בר יוחאי - האר"י - הבעל שם טוב - הרב קוק.

מי חיבר את ספר הזוהר?

מיהו מחבר ספר הזוהר ומה מועד חיבורו, הן שאלות שהעסיקו דורות רבים של מלומדים וחוקרים. בנושא זה התבטא הרב קוק באגרות הראיה (כרך ב, אגרת תרכו):

הנני בזה לגלות את דעתי הענינה על דבר השאלה אודות קדושת ספר הזוהר וספרי המקובלים... שכבר הלכה רווחת בישראל מגאונני הדורות, ראשונים כמלאכים וגדולי וקדושי האחרונים עד הדור האחרון שדברי הזוהר הקדוש הם קודש קודשים. ומקורם מקור מים חיים של רזי אמונת ישראל הקדושה והטהורה. אלא שעל פי רוב הדברים הם סתומים וחתומים מפני שאי אפשר לדבר בדברים נשגבים כאלה כי אם על פי משל וחיידה. יבינו מהם הראויים לזה כל אחד ואחד לפום דרגיה. גדולי המקובלים ז"ל בארו כמה עניינים מרזי קודש הללו והסבירו קצת. וגם דבריהם הקדושים צריכים ביאור תמיד מגדולי הדורות, קדושיהם ורוח ה' אשר עליהם. אבל חלילה, חולין היא לנו ומוקצה מן הדעת והאמונה הטהורה מורשת אבותינו הקדושים מדור לדור, לחשוב מחשבת פיגול על קודשי שמים הללו. וכבר נתבררו הדברים למדי, וכל הטענות ששטו על הדברים הקדושים שבספרי קודש הללו... והסכימו על קדושתם וצדקם... ואמיתת האמונה שבהם מנאמן לנאמן...

השאלה, שהתלמוד קושר בין הנבואה לתפילה. אמר להם: "לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני מרבתיי", כלומר למדתי קבלה אצל רבתיי, לכן אני יודע את סוד התפילה ויכול לומר לכם אם החולה יחיה או ימות.¹

האסכולה הראשונה של הקבלה היא הנבואה. האתגר הרוחני שמולו עמדו הנביאים היה מיגור העבודה הזרה, שחכמתה הייתה המיתולוגיה. לכן סגנון דיבורם זהה לסגנון של המיתולוגיות, מה שגרם לחוקרים באקדמיה לחשוב בטעות שדברי הנביאים הם בעצם סוג של מיתוסים. מצד האמת, אין שום קשר, מלבד הסגנון.

כאשר הסתיימה תקופת הנבואה, ובמקביל באה אל קיצה התקופה הפגאנית-מיתולוגית, הגיע לעולם תור החכמה. רוח הנבואה עדיין הורגשה, ועל רקע זה הופיעה הנטייה הגנוסטית: המיסטורין של אליוס, של דלפוי וכו'. הנוסטליה אל הרוח הנבואית קיבלה צורה של מיסטיקה. במקביל הפכה ה'קבלה' ל'חכמת הקבלה'; היא חדלה להיות חוויה נבואית והחלה להיות התבוננות נסתרת, שבעליה מכונים בפי חכמינו בשם 'יורדי מרכבה' או 'צופי מרכבה'. שם אנו פוגשים את שמותיהם של גדולי האומה: רבי עקיבא, רבי מאיר, רבי שמעון בר יוחאי ועוד. בכל שלב ושלב יש 'ראש אסכולה'. ראש הנביאים הוא משה, וראש חכמי הזוהר - רבי שמעון בר יוחאי.

נתקדם הלאה לימי הביניים. בתקופה זו הרוח הדומיננטית הייתה רוחה של הפילוסופיה היוונית, ובעיקר זו האריסטוטלית, בתיבול ניכר של אפלטוניות. במקביל להתפתחות זו, הופיעה 'הקבלה הספרדית', אליה השתייכו הרמב"ן בגירונה, רבי עזרא ורבי עזריאל ועוד. פסגת התנועה הזו היא קבלת האר"י בצפת במאה ה-16, שמהווה את הפיתוח היותר מושלם של תורת הקבלה הספרדית - מעין התחדשות הנבואה. תורה זו מנוסחת בסגנון מקביל לזה של הפילוסופיה האריסטוטלית של ימי הביניים.

בתקופה קצת יותר מאוחרת, החלה האנושות להיזכר בדבר שהיה ידוע אבל נשכח ברבות השנים והוא, שיש לאדם חיי נפש, חיים נפשיים,

1. לפי פרשנותו של הרב יהודא אשכנזי (מניטו). ניתוח התקופות של תורת הקבלה יבוא בהמשך אף הוא לקוח ממשנתו.

מסורת הקבלה והן את קדושתה, אך אינו אומר במפורש מיהו מחבר ספר הזוהר. הוא חותם את דבריו בתוספת 'נרשם בצד' שכה נאמר:

אקווה שאנשים שנכשלו בשגגה בדיבת השקף הנ"ל אחרי ראותם דברים אלה הקוראים אליהם בעידוד ואהבת אחים לשוב ולתת כבוד לשם ה' אלהי ישראל ולעבדיו הנאמנים הבאים בסודו סוד ה' ליראיו, מתברי הזוהר הקדוש והמקובלים הנאמנים...".

נשים לב לביטוי: "מחברי הזוהר הקדוש". דעת הרב קוק היא שספר הזוהר חובר על ידי מחברים שונים, אך אין זה מוריד כהוא זה מקדושתו העליונה. מי הם המחברים? כאמור, הרב אינו אומר במפורש. אולם ממסורת שבעל-פה אנו יודעים שכונתו לדברים שנכתבו בספר 'מטפחת סופרים' לרבי יעקב עמדין² שהיה מראשוני המבקרים השיטתיים של קדמות הזוהר.

2. רבי יעקב ישראל בן צבי אשכנזי עמדין (יעב"ץ), מגדולי הרבנים במאה ה-18. בספרו האמור הוא ערער על קדמותם של חלקים מספר הזוהר, כחלק ממאבקו בשבתאות, ואף טען כי ייתכן ונתחברו חלקים מהזוהר ע"י ר' משה די לאון או ע"י אדם אחר מבני דורו.

עד יסוד הלכה למשה מסיני ואור איתן האזרחי אברהם אבינו ע"ה ולמעלה בקודש מקדמי עולם מיום היות אדם על הארץ ודבר ה' אליו הופיע. וגאוני עולם וקדושי עליון מוסכמים לכל ישראל לגדולי הדורות בתורה ובחסידות בקדושה ובטהרה מסרו נפשם על הלימודים הקדושים של ספרי הקודש הנ"ל. וכן לא ימוש מפינו ומפי זרענו עד הדור האחרון שיופיע אור ה' על ידי משיח צדקנו וכל קדושים עמו כתקוות כל אסירי התקווה הקשורים באמונת אומן בכל לב ונפש.

על כן האיש אשר יזיד לבזות את ספרי הקודש הנ"ל ואת גדולי עולם שעסקו ועוסקים בהם וידבר בהם דופי חלילה, דינו הוא פסוק כדין מבזה תלמיד חכם. ואנו חייבים להזהירו בדברים טובים שיסור מדרכו הרעה וישמור פיו ולשונו מלדבר עתק על גדולי ישראל וקדושת תורתם שהיא חיי עולם ונשמת תורתנו הקדושה... ואם אחרי האזהרה הזו עוד יוסיף סרה ויחזיק באיוולתו... חייבים כל חכמי ישראל לצאת נגדו בקנאתה של תורת אמת מורשה קהילת יעקב לכבוד קדושי עליון שבכל הזמנים והתקופות...

הרב חזר ומדגיש בדבריו הן את נאמנותה של

המשך המאמר מעמ' 5

הַאֲמָה, אֶת אֹר אֱלֹהִים שֶׁבְּתוֹךְ כָּל אֱלֹהִים, עַד שֶׁכָּל הַמְּחַזְקִים בְּאוֹתָן הַמְּחַשְׁבוֹת שֶׁבְּרוּחַ הַקָּלְלִי וּבְכָל קִנְיָנוּ יִמְצְאוּ אֶת עֲצָמָם מִמִּילָא, שֶׁהֵם עוֹמְדִים שְׁקוּעִים וּמְשֻׁרְשִׁים וְחַיִּים בְּחַיֵּי אֱלֹהִים, מְזַהְרִים בְּקִדְשָׁהּ וּבְגִבּוֹרָהּ שֶׁל מַעֲלָה.

צדיקי הדור הרואים את הגלים השונים הפוקדים את האומה, צריכים להתמלא בעוז ועוצמה ולגלות את מעמקי החיים של האומה, לא להתיימש מהמצב הפוקד את האומה, לא להתיימש מהציבור, ההיפך הוא הנכון! עליהם לגלות את השבילים הקושרים בין תורת ישראל, עם ישראל, וארץ ישראל למארג אחד שלם ואמיתי. מתוך ההתבוננות, ובכח הפעולה הנמרצת של צדיקי הדור - נוכל להשפיע בהתבוננות חדשה זו את עומק מרקם החיים המיוחד לאומתנו הקדושה והניצחית.

הדבר יכול לקרות שאדם פרטי מישראל יתרחק מהקניינים הציבוריים של האומה, מארצה משפתה, ממנהגיה, ומהיסטוריה של האומה. אבל אין האומה יכולה להתנתק מהם, מעגלי חיים אלו מגלים את ערכי החיים שלה, ובשל כך לא תוכל להתכחש להם.

התפקיד הנמרץ של צדיקי הדור

וְאִם הַיִּמְצָא תִּימְצָא בְּזִמְנָן מִן הַזְּמַנִּים הַתְּעוֹרְרוֹת רוּחַ קְזָאָת, שִׁיאֲמָרוּ כָּל אֱלֹהִים בְּשֵׁם רוּחַ הַאֲמָה לְבִדְהָ, וַיִּשְׁתַּדְּלוּ לְשַׁלֵּל אֶת רוּחַ אֱלֹהִים מֵעַל כָּל הַקִּנְיָנִים הַלְלוּ וּמְמַקְוֶרֶם הַגְּלוּי שֶׁהוּא רוּחַ הַאֲמָה, מַה צְרִיכִים אֲזוּ צְדִיקֵי הַדּוֹר לַעֲשׂוֹת? לְמִרּוֹד בְּרוּחַ הַאֲמָה, אֲפִלוּ בְּדַבּוֹר, וּלְמָאוֹס אֶת קִנְיָנֶיהָ !! זֶהוּ דְבַר שְׂאִי-אֲפִשֶׁר: רוּחַ ד' וְרוּחַ יִשְׂרָאֵל אֶחָד הוּא. אֵלָּא שֶׁהֵם צְרִיכִים לַעֲבֹד עֲבוֹדָה גְּדוּלָּה לְגִלּוֹת אֶת הָאוֹר וְהַקִּדְשׁ שֶׁבְּרוּחַ

ביאור
ל"מידות הראיה"

אמונה וחסידות

מידת 'אמונה' פיסקה ח

הרב יצחק חי זאגא

יתברך.. ואמנם עוד עיקר שני יש בכונת החסידות, והוא טובת הדור, שהנה ראוי לכל חסיד שיתכוין במעשיו לטובת דורו כולו, לזכות אותם ולהגן עליהם.

היינו כי החסידות הפנימית היא מדרגה בה מתחבר האדם לנשמתו בטהרת האלוקית העליונה, נקייה מכל פרטיות אנוכית, ודבוקה באור ד'. כל רצונותיו ושאיופותיו של החסיד, נתונים לריבוי כבוד ד', ולטובת כללות ישראל.

חסידות ואמונה טבעית

בחסידות פנימית כלולה היא הארת האמונה הטבעית, אור אלהים המפעם בנשמה בכחו הגדול מצד עצמו, חוץ ממה שהוא מואר מאורה של תורה, של מורשת אבות וקבלה.

הדרך אם כן להגיע אל החסידות, רצופה בעבודת התורה והמצוות, בתיקון מערכת היחסים עם החברים, תיקון המידות, כוונת הברכות וכו'. לא זוכים בחסידות 'מן ההפקר'. אבל גם אחרי כל העבודה האדירה זו, כשזוכה החסיד למדרגתו המיוחדת, מגלה הוא כי האור הזורח בתוך חסידותו, בתוך נשמתו, הוא בעצם אור האמונה הטבעית.

כפי שהוסברו הדברים בפיסקאות הקודמות, זהו אור כנסת ישראל היא השכינה, הזורח לתוכו ומהוה את עצמות נשמתו. זה הוא אור אלוקים המפעם בנשמה בכחו הגדול, מצד עצמו של האדם, מלבד מה שהוא מואר מאורה של התורה שאותה למד, הבאה לו ממורשת אבות, וממה שקיבל מרבותיו. מצינו כאן שני יסודות אדירים

ח. בחסידות פנימית כלולה היא הארת האמונה הטבעית, אור אלהים המפעם בנשמה בכחו הגדול מצד עצמו, חוץ ממה שהוא מואר מאורה של תורה, של מורשת אבות וקבלה. הולכת היא הקבלה ומלווה את אור האמונה העליונה, שומרת אותה משגיאות ומישרת את דרכה, נר לרגלי דברך ואור לנתיבתך.

חסידות פנימית

הביטוי 'חסידות' מוכר היום מהחסידות 'החדשה' מיסודו של הבעל שם טוב, אך יש לה משמעות עתיקה ומקורית, המופיעה כבר בדברי חז"ל.

וכך למדנו: 'אמר רב יהודה, האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דנזיקין. רבא אמר, מילי דאבות. ואמרי לה, מילי דברכות' (בבא קמא דף לא). משמע מכאן כי לרב יהודה הדרך לזכות למדרגת החסידות, היא הדרישה הקפדה יתירה בעניינים שבין אדם לחבירו, לרבא בעבודת המידות, ויש אומרים שנדרשת השקעה וכוונה יתירה בברכות. זו היא הדרך אל החסידות, אך יש להבין מהו גדרה של החסידות עצמה?

הרמח"ל בספר 'מסילת ישרים' בפרק יט, כותב הגדרה לחסידות הפנימית, זו התלויה בכוונתו של החסיד עובד ד':

'הכונה האמתית המצויה בחסידים אשר טרחו והשתדלו להשיגה, הוא שיהיה האדם עובד רק למען אשר כבודו של האדון ברוך הוא יגדל וירבה, וזה יהיה אחר שהתגבר באהבה אליו יתברך.. שזאת היא הכוונה המעולה שהיא רחוקה לגמרי מכל הנאת עצמו, ואינה אלא לכבודו של מקום ולקידוש שמו

הטבעית האוכלת בקרבם פנימה, הפורצת כל גבולים, ודולגת על כל פרטים, הנם משתעבדים לדברי ד', כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו. והחסידות הישראלית עומדת היא על הגבולים, לשמור את המית הנפש, שכאשר יתגעשו אליה, ישובו ולא יעברו גבולם, שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. זהו כח האיתן אשר לישראל, האזור בגבורה, אשר עם רוממות שיא גלי המית הנפש, בשטף השקפות ועריגות דורכות במתי ים ומרקיעות עבי שחקים, הכל נכנע לדבר ד' ואמרי פיו.. מפלסים את נתיבתם בצורה מדוייקה, מלאה חשבון, הפונה לשכלול עולם ועיליו.. כשנתגלה איזה רוח של אמוניות טבעית במקום זר, מיד הרס את הגדרים והחריב בנינים איתנים, ושאינה יוכת שער. ויעקב רד עם אל, ועם קדושים נאמן.. מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל. (שמונה קבצים ז, פח)

האמונה הטבעית באופייה, היא חסרת כל חוש בקורת. היא טבעית וזורמת. אמוניות טבעית, התלהבות נשמית, יכולה להביא את האדם לפרוץ גדרים. החסידים הישראליים הטבעיים, עם כל תוקף התבערה האמונית הטבעית, הבערת ברוחם פנימה, ומאיימת לפרוץ כל גבול, עם כל ההמייה הנשמית האדירה המשתוללת בתוכם, משתעבדים לדבר ד', להלכה הפסוקה. לעומת זאת, בדתות אחרות ורות, אשר עזבו את בית ישראל והפקירו את העולם המעשי מתוך זלזול במעשי המצוות, הגיעו לשפל המדרגה, מתוך שנתנה לאמוניות הטבעית המתרגשת, להרוס גדרים ולהחריב את ההלכה. אמונה טבעית ללא מחויבות לתורה המסורה, היא אשר הביאתם לבסוף לעבודת אלילים. **לא כן הוא גורל ישראל. החסיד הישראלי עם כל התלהבותו האדירה, משעבד הוא את עצמו לחלוטין להלכה.**

נר לרגלי דברך - הנר מאיר במחשכים בחורים ובסדקים. כשהאדם מנהל את עצמו עם כל התלהבותו, על פי נר של תורה, על פי ההלכה לפרטי פרטיה, או אז **נר לרגלי דברך** - יזכה הוא מתוך כך, לאור הגדול, אור האמונה הטבעית המתלהבת, שיאיר ביושר את כל נתיבותיו.

המתחברים ליצירת החסידות. האחד - כביכול מלאכותי, לימוד תורה הבא מן החוץ. השני הוא עצמותי טבעי, אור אלוקים הזורח בתוך הנשמה, מכנסת ישראל היא השכינה. על ידי עבודת התורה, זוכים לאור האמונה הטבעית, שמצד האמת, היא אשר עומדת בתוך ובשורש החסידות.

כך כותב מרן הרב זצ"ל:

בחשאי, בגניזה כמוסה, בסתר המדרגה, מרום רומי רוממות מזלפת היא האמונה הטבעית, בעומק רזיה, לשד וטל חיים אל כל המרחב המעשי, ממלאה היא את הנפש זיו נוגה, הכשרה מאירה להיות צדיק חסיד ישר ונאמן אהוב ואוהב... עבודת ד' מתוך שמחה... המתמלאת בכל עת עליצות חדשה... ומתוך מעמקיה היא עולה, מתוך תהומותיה היא זורמת, ונותנת את העז של החסידות העדינה אשר לחסידי ישראל, אנשי הקודש, המלאים אהבת ד' ואהבת העולם, אהבת הבריות ועוזו ששון החיים, מלאי בטחון, ורווי צפיית ישועה... הם המה אמוני עם סגולה, פארי כל עולמים, שכל העולם חי בעדם, והם חיים וסובלים בעד כל המעשים ברב עז וחדוה. (אורות הקודש ד, האהבה הכוללת פרק ז)

נר לרגלי דברך

הולכת היא הקבלה ומלווה את אור האמונה העליונה, שומרת אותה משגיאות ומישרת את דרכה, נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי.

הולכת היא מסורת התורה, הגמרא, הקבלה, התורה המסורה מדור לדור, ומלווה את האור הטבעי, אור האמונה העליונה השוכנת בנשמה מצד עצמה.

שומרת היא התורה, את האמונה הטבעית, מנפילה לשגיאות, ומיישרת את דרכה. חיבור האמונה הטבעית לתורה, הוא המציל אותה מנפילה לתהום תחתיות.

בתשובה לשאלה מדוע עלולה האמונה הטבעית ליפול בשגיאות ובעקמומיות רוחנית?

מסביר מרן הרב:

החסידים הטבעיים, נפשם מלאה המיה אלהית, לבם ובשרם ירננו אל אל חי, ועם כל תוקף תבערה

הרב שמואל מוהליבר זצ"ל 120 שנה לפטירתו אברהם מוניץ

מזכרת בתיה - לשם הועלו עצמות הרב מוהליבר

הר"ש מוהליבר הוטרד מאוד מהמצב הרוחני של העולם היהודי ומתוך כך פרסם בשנות ה-70 סדרת מאמרים באשר למצבו של העם היהודי ויחסו לתנועת ההשכלה.

הן לא נוכל לכחד אשר הרבה מבעלי האומנות הם בשפל המדריגה במצבם הרוחני, ולא יוכלו אף קרוא מקרא, ומספר לא מעט ימצאו אשר גם מצבם המוסרי פרוע מאוד.

בשלימות המידות ירדנו פלאים ר"ל מכל מחמדינו שהיו לנו בימי קדם, כי על-ידי עמל החיים וסבל הפרנסה אשר הכבידו אכפם בימים האחרונים, הננו רואים על הרוב את האדם מדקדק מאוד בדברים שבינו לבין קונו ויקל לעצמו בדברים שבינו לבין רעהו.

במאמריו קרא **"לאחד את התורה והחכמה בעוד מועד"**, וביקש ממנהיגי היהדות דאז להתאחד **"למען יחברו את האמונה וההשכלה כאחד בל יערצו ובל יצרורו עוד אשה את רעותה. כי באמת הלא אחיות תואמות הן, שתיהם בנות אל חי"**.

לדעתו יש לרכישת מקצוע יצרני ומפרנס משמעות רוחנית, הוא טען שהאושר הרוחני של האדם אפשרי רק אחרי שהאדם הגיע לאושר חומרי, והם שמאפשרים את ההגעה לאושר רוחני.

ואולם, גולת הכותרת של עשייתו היתה פעילותו הציונית. בעקבות ה"סופות בנגב" בשנת תרמ"ב (1882) התגייס כולו להטיית זרם ההגירה לארץ ישראל ולא לאמריקה. במסגרת מאמץ זה נסע לוורשה, שם ייסד את האגודה הראשונה של "חובבי ציון". בתוך זמן קצר קמו בעידודו עשרות אגודות נוספות ברחבי רוסיה ופולין. בוורשה גם נפגש הרב מוהליבר עם ר' יוסף קר סולובייצ'יק רבה של בריסק, ועם הרב אליהו חיים מיזל, רבה של לודז'. בהשפעתו פרסמו שלושתם "קול קורא" לעלות לארץ ישראל. בסוכות תרמ"ג נפגש הרב מוהליבר עם הברון רוטשילד, והצליח לשכנע

הרב שמואל מוהליבר זצ"ל הוא אחד הדמויות המרתקות והמשפיעות על העולם היהודי ועל תהליך שיבת ציון. רב, דיין ופוסק מצד אחד, ומהצד האחר מהפכן הקורא לשילוב ערכי הנאורות והאמונה, ולרכישת השכלה כללית ומקצועות חול. מצד אחד רב המשמש בקודש בקהילות מרכזיות במזרח רוסיה, ומהצד השני עסקן ציוני נלהב, מייסד אגודת "חובבי ציון הראשונה", "רבם של חובבי ציון", הנוסע בכל רחבי אירופה על מנת לעשות נפשות למען הרעיון הציוני.

הר"ש מוהליבר נולד בכ"ז בניסן תקפ"ד (1824) בעיירה הלובוקה שבפלך וילנה. סבו, ר' יוסף מהורודוק, היה תלמידו ר' חיים מוולוז'ין, ועל אף גדולתו בתורה בחר להתפרנס ממסחר, ולא רצה לעשות את תורתו קרדום לחפור בה. גם אביו, ר' יהודה לייב, היה גדול בנגלה ובנסתר, והיה גם בעל השכלה כללית, ובייחוד הצטיין בתורת החשבון. כמו סבו, גם אביו עסק רוב חייו במסחר ורק לעת זקנותו קיבל עליו את משרת הרבנות בעיירה שאלאק. אמו של ר' שמואל היתה ממשפחה חסידית.

מילדותו נתגלה כעילוי. בגיל 18 עבר לשיבת וולוז'ין שם הוסמך לרבנות. כאבותיו, לא חפץ להתפרנס מהרבנות, ועסק כמה שנים בסחר בפשתן, ואת זמנו הפנוי ייחד ללימוד תורה והתכתבויות עם גדולי ישראל. כשהיה בן עשרים וארבע נספו הורי אשתו במגפה, ועסקיו נקלעו לקשיים, ורק אז נעתר לבקשת בני עיירתו הלובוקי והיה להם לרב. במשך חיובל שנים שימש ברבנות בקהילות חשובות ברוסיה - בהולבוקי, בשאקי, בסובאלק, בראדום ובביאליסטוק.

עבודה רבנית ועסקנות ציבורית

בהדרגה, הוסיף לעבודתו הרבנית גם עסקנות כללית הנוגעת לכל העולם היהודי, עד שאנשי עירו ביאליסטוק נהגו לומר עליו: "רבנו הוא רבם של כלל ישראל, ולעתים גם של ביאליסטוק".

להשתתף מחמת מצב בריאותו, אך שלח איגרת תמיכה שהוקראה בקונגרס. בפעילות הציונית המשיך עד מותו ממש, כאשר שעות ספורות לפני מותו עוד הכתיב "קול קורא" לתמיכה בבנק התנועה הציונית אותו ביקש הרצל להקים.

מרן הרב קוק זצ"ל בהספדו הדגיש את יכולתו של הר"ש מוהליבר לאחד עולמות שונים, ולהחזיק מגמות רוחניות סותרות. יכולת זו, באה לידי ביטוי גם ביחס לתנועת ההשכלה, ובייחוד ביחס לתנועה הציונית והיא שהביאה את הרב קוק זצ"ל להעריך אותו בתואר **"גדול וגיבור"**:

הספדו של מרן הרב זצ"ל

כשאנחנו באים להעריך את מהלך הרוח של גדול הדור ואחד הגאונים המפורסמים ששלטו בלבו שתי תפיסות החיים הללו גם יחד וברוח של גבורה שלט על מהלכי הרוח השונים, שם שלום במרומיו ונשאר עובד נאמן בשתי המחנות של תפיסות החיים השונות כל כך זו מזו אנו באים להחליט כי זה הגדול הוא גדול נאזר בגבורה, גדול וגבור יחדיו. ודוקא לגדולים גיבורים כאלה צריכים אנו להציב ציונים ולהסביר את ערך גדולתם וגבורתם.... ומסוג גדולי ישראל אלה היה הגאון רבי שמואל מוהליבר זצ"ל.

מפעולותיו הגדולות הידועות ומפורסמות ומשאיפותיו וארחות חייו האצילים שנתגלו לי עוד בימי נעוריו ושנתחוורו לי עוד יותר אחרי שנודמן לי להפגש אתו בשנת תר"ן בערך במרחץ דובלין ברוסיה עשה עלי האיש הגדול הזה רושם של גדול גבור, של רב רב פעלים המושל בשני זרמים של חיים ומשקיע בכל אחד מהם את כל תשומת לבו, את כל נפשו ואת כל כשרונותיו. מצד אחד: רב גאון גדול מלא תורה ומעשים טובים, מחמיר על עצמו במילי דחסידותא, גם בדברים כאלה שרבים וגדולים נהגו להקל בהם ומצד השני: נפש רעננה מלאה עוז וחיים וצופה צפיה עמוקה לתשועתם של ישראל באופן מוחשי בהיר, לגליות ישראל שישונו, לארץ ישראל שתשתכלל ולהרים וגבעות, לאפיקים ולגיאות שלה, שיהיו פורחים בכל זיום והדרם ולהוד גבורים ותפארת קדושים שיאירו יחד על דור בנינו, בארץ הצפיה והתהיה;

הר"ש מוהליבר נפטר בביאליסטוק בי"ט בסיוון תרנ"ח (10 ביוני 1898) ונקבר בה. על קברו של הרב מוהליבר הוקם אוהל, שנותץ במלחמת העולם השנייה, ומקומו נשכח!

בשנת תשנ"א התגלו מחדש יסודות האוהל, ועצמותיו הועלו ארצה ונטמנו בבית הקברות של "מזכרת בתיה", לצד קברות ראשוני המתיישבים שעלו ביוזמתו להקים את המושבה. על שמו קרויים הקיבוץ **"גן שמואל"**, ישיבת **"בית שמואל"** בחדרה, וכעשרים רחובות ברחבי הארץ. תנצב"ה.

אותו לתמוך במושבות החדשות שקמו בארץ ישראל, ולהקים את המושבה 'עקרון' (לימים מזכרת בתיה).

בשנים לאחר מכן עמד בראש שומרי התורה והמצוות כשותף בכיר בהנהגת 'חובבי ציון', מעמד זה הביא מצד אחד לעמידה תקיפה על עקרונות דתיים (כמו למשל שמירת הדת במושבות העליה הראשונה), ומצד שני להדגשה חשיבותה של האחדות והצורך לשיתוף פעולה עם החילונים המשכילים למען הגשמת הרעיון הציוני. הוא היה נשיא הכבוד של ועידת קטוביץ' (תרמ"ה 1885), ובעידת הסיכום שלה נשא נאום ובו השתמש בחזון העצמות היבשות של יחזקאל כפרדיגמה המתארת את ההתעוררות הלאומית הציונית.

בהקשר זה ציטט את דברי חז"ל במסכת סנהדרין (דף צב,ב) "ומאן נינהו מתים שהחיה יחזקאל? אלו בני אדם שאין בהם לחלוחית של מצוה... אלו בני אדם שכפרו בתחיית המתים... אלו בני אדם שחיפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים...". וכפי שכתב הרב י"ל מיימון ז"ל: "בזה רצה רבי שמואל מוהליבר להעיר את אזני החרדים, כי גם יחזקאל כאשר ראה בחזונו את תחייתו של עם ישראל, ידע כי הראשונים לתחיה יהיו אנשים שאין בהם לחלוחית של מצוה, וכד'".

בשנת תרמ"ח יזם את "היתר המכירה" הראשון, כדי למנוע את קריסת המושבות החדשות בארץ בשנית השמיטה תרמ"ט. להיתר הצטרפו גם הרב ישראל י' מקוטנא והרב שמואל ז' קלפפיש, ולאחר מכן גם הרב יצחק אלחנן ספקטור.

בשנת תר"ן עמד בראש "מסע מושבות" לארץ ישראל מטעם הנהגת "חובבי ציון". הוא ביקר במושבות העליה הראשונה, וערך ביקור חשוב בירושלים, במהלכו דרש ב"חורבה", נפגש עם רבה של ירושלים הרב שמואל סלנט, וביקר במוסדות התורה והחסד של העיר. בזמן ביקורו הושלמה קניית אדמת הכפר 'דוראן' על ידי חברת "מנוחה ונחלה", לימים המושבה רחובות. הרב שנמנה עם אנשי החברה קנה לעצמו שתי חלקות, והיה לחבר המושבה.

בשנת תרנ"ג הוחלט באסיפת 'חובבי ציון' על הקמת מרכז הסברה בביאליסטוק, שיעסוק בהסברה ציונית (בעיקר לציבור החרדים) בשם **"מרכז רוחני"**, ו**בנוטריון: מזרח"י**. הרב מוהליבר עמד בראש המזרח"י, ופעל באמצעותו עד מותו. אחר מותו התפרק המרכז, ולאחר מכן כאשר הקים הרב י"י ריינס את המפלגה שנועדה לאחד את כל הציונים הדתיים בהסתדרות הציונית העולמית - השתמש בשם זה!

עם עלייתו של ד"ר ב"ז הרצל התגייס לסייע לו באירגון הקונגרס הציוני הראשון, בו לא יכול היה

פרויקט PERI BEST לוד המשפחה שלי במרכז

דירות 3 חדרים החל מ- **1,050,000 ₪**

נרשמים היום ומשלמים את יתרת ההון העצמי בקבלת היתר

מצטרפים היום לפרויקט 'פרי בסט' בלב העיר לוד, זוכת פרס החינוך של ישראל, ונהנים ממגורי יוקרה בצמוד לגרעין התורני ברמת אלישיב ולמוסדות החינוך המובילים. בכל בנין דירות חד' ופנטהאוז עם מרפסות סוכה ומעלית שבת לצד חדרי לימוד מאובזרים המצוידים בציוד חדשני ומתקדם להעשרת וחינוך ילדי המשפחה

MILLER POINT
יזם

שרי נדל"ן
מקבוצת אלדד פרי

*5066
www.perinadlan.co.il

B
PERI BEST
בית החינוך של ישראל

BEIT HARAV
בית הרב קוק

'בית הרב' | וזאת לראי"ה (ע"ה)

רח' הרב קוק 9 ירושלים 9131002. טל' 02-623-2560

www.beit-harav.org.il

beitharavkook@gmail.com

אורות אברהם
מוסיפים אור

רח' גולדה מאיר 7, קומה 1, בית עליאש. נס ציונה

טלפון 052-388-3322 075-075-075

info@orotavraham.com

יוצא לאור ע"י 'אורות אברהם' בשיתוף ישיבת ההסדר והגרעין התורני ראשון לציון ו'בית הרב' ירושלים ת"ו

עריכה: הרב יוחנן פריד | עימוד ועיצוב: סטודיו דראור